

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΕΤΟΣ 7ον - ΑΡΙΘΜ. 151

15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1976

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

- Καθιέρωσις νέου Ὁρθοδόξου Ναοῦ εἰς Δ. Γερμανίαν..... 2
- Συνάντησις μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Λουθηρανῶν εἰς Δ. Γερμανίαν..... 2
- Ἡ "Οἰκουμενική λατρεία" τῆς Βιέννης.... 3
- Ἡύξημέναι ἐπαφαί μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου καί τῆς Ἐπισκοπαλιανῆς Ἐκκλησίας τῶν Η.Π.Α..... 3
- Προαιρετικόν τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἰς τήν Ἑλλάδα;..... 4
- Ὁρθόδοξον θεολογικόν περιοδικόν διά τόν διάλογον Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν..... 5
- Αἱ δυσχερεῖς ἡμέραι τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τήν Ἀλβανίαν..... 5
- Σύντομα Νέα..... 6

ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ

- Ὁ Νικόλαος Μπερντιάγιεφ καί ἡ χριστιανική θεώρησις τοῦ Σοσιαλισμοῦ..... 7

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....11

=====

Ἡ ἐπομένη "Ἐπίσκεψις" (ἀρ. 152) θά κυκλοφήσῃ τήν 1 Σεπτεμβρίου 1976

=====

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
TÉLÉGR. ORTHODOXIA-GENÈVE * TÉL. (022) 58 16 29 * 37, CHEMIN DE CHAMBÉSY, 1292 CHAMBÉSY-GENÈVE, SUISSE

Ἡ "Ἐπίσκεψις" ἐπιδιώκει νά ἐνημερώνη τοὺς ἀναγνώστας τῆς περὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν. Δέν φέρει εὐθύνην διὰ τὰς ἀπόψεις τὰς ἐκφραζομένας εἰς τὰς δημοσιευμένας εἰδήσεις. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις τοῦ περιεχομένου τοῦ Δελτίου μέ ἀπλήν ἐνδειξίν τῆς προελεύσεως.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣΚαθιέρωσις νέου Ὁρθοδόξου Ναοῦ εἰς Δ. Γερμανίαν.

Ὁ σεβ. Εἰρηναῖος, Μητροπολίτης Γερμανίας καὶ Ἐξάρχος Κ. Εὐρώπης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθιέρωσε ἓνα νέον Ἱ. Ναόν διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Βερολίνου, μέλλοντα ἐφεξῆς νὰ τιμᾶται εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος. Ἡ καθιέρωσις τοῦ Ἱ. Ναοῦ, γενομένη τὴν 2 Ἰουνίου, ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα γεγονότος οἰκουμενικῆς σημασίας διὰ τῆς συμμετοχῆς ἐκπροσώπων τῆς ρωσικῆς ὀρθοδόξου, τῆς σερβικῆς ὀρθοδόξου, τῆς ρωμαιοκαθολικῆς, τῆς προτεσταντικῆς καὶ τῆς παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σεβ. Μητροπολίτης Γερμανίας ὑπενθύμισε, ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἱερά λείψανα ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει εἰς πάντα χρόνον ἀνάγκην τῆς ἀφόβου καὶ θαρραλέας Ὁμολογίας Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν.

Συνάντησις μετὰ Ὁρθοδόξων καὶ Λουθηρανῶν εἰς Δ. Γερμανίαν.

Εἰς τὸ Arnoldshein, Taunus, συνηντήθησαν τὴν 16 Ἰουνίου, δι' ἑβδόμην κατὰ σειράν φοράν ἀπὸ τὸ 1959, θεολόγοι ἐκπρόσωποι τῆς ρωσικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνός καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γερμανίᾳ ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῶν συζητήσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εὐρίσκετο τὸ θέμα τῆς εὐχαριστίας ἐξ ὀρθοδόξου καὶ προτεσταντικῆς ἐπόψεως. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὀρθοδόξου ἀντιπροσωπείας, εἰς τὴν ὁποίαν μετεἶχον καὶ ἐκπρόσωποι τῆς ρωσικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας, εὐρίσκετο ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Φιλάρετος. Εἰς τὴν ἐναρκτηρίον συνεδρίαν τῆς Συναντήσεως παρέστησαν, πλὴν τῶν ἐκπροσώπων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας Δρος Heinz Joachim Held καὶ τῶν Ἐπισκόπων Στουτγάρδης καὶ Ντάρμστατ, ὁ σεβ. Walter Kampe ἐκ μέρους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ σεβ. Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Εἰρηναῖος ἐκ μέρους τοῦ

Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ "οἰκουμενική λατρεία" τῆς Βιέννης.

Τὴν 23 Μαΐου ἡ αὐστριακὴ ραδιοφωνία μετέδωσε τὴν 500ὴν ἐκπομπὴν τῆς "οἰκουμενικῆς λατρείας", ὀργανουμένην κατὰ τακτὰ διαστήματα τὰ τελευταῖα 8 ἔτη, ὡς μίαν κοινὴν μαρτυρίαν πίστεως ἐνθαρρύνουσαν, πέραν τῶν ψευδαισθήσεων μιᾶς ἐνότητος ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει, τὴν πορείαν καὶ τὰ κατ'αὐτὴν ἀναγκαῖα βήματα πρὸς τὴν ποθουμένην ἐνότητα. Εἰς τὴν ἐκπομπὴν μετέχουν αἱ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα ἐν Αὐστρίᾳ 14 χριστιανικαὶ κοινότητες μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αἱ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ὕψιμἐναι ἐπαφαί μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἐπισκοπαλιανῆς Ἐκκλησίας τῶν Η.Π.Α.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπισκοπαλιανῆς Ἐκκλησίας τῶν Η.Π.Α. ἐκδιδόμενον "Οἰκουμενικὸν Δελτίον" (ἄρ. 17 Μαΐος-Ἰούνιος 1976) διαπιστώνει τὴν σημαντικὴν κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν αὐξησιν τῶν ἐπαφῶν μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐν Ἀμερικῇ τοιούτων. Εἰς τὴν αὐξησιν ταύτην ἰδιαιτέρως συνετέλεσεν ἡ δραστηριότης τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπισκοπαλιανῆς Ἐκκλησίας διὰ τὰς σχέσεις μετὰ τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας σεβ. Ἰωνάθαμ Σέρμαν. Αἱ ἐπαφαί ἐπεξετάθησαν τόσον εἰς συζητήσεις ἐπὶ θεολογικῶν ζητημάτων (ἐπίκλησις, ἐκπόρευσις Ἁγίου Πνεύματος) ὅσον καὶ εἰς θέματα κανονικοῦ δικαίου (χειροτονία γυναικῶν). Οὕτω τὸν Νοέμβριον τοῦ 1974 διεξήχθη συζήτησις ἐπὶ τῆς συμμετοχῆς Ὀρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν γενικῶς εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κοινωνιολογικῶν καὶ πολιτιστικῶν διαφοροποιήσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1975 αἱ δύο Ἐκκλησίαι συνεζήτησαν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, ὡς πρὸς τὸ ὅποιον ἡ διαπιστωθεῖσα διαφορά ἀπόψεων κατ'οὐδὲν ἐβλα-

ψε τὰς θερμὰς σχέσεις καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἐκτίμησιν. Κατὰ τὴν διαρρεύσαν τριετίαν ὁ ἐπίσκοπος Σέρμαν ἐπεσκέφθη, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Δημήτριον, τὴν Ὁρθόδοξον καὶ τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβον ἐκλήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Γραφείου Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Πατριάρχην Μόσχας κ. Ποιμένα τὸν Ἰούνιον 1976.

Ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐν Νέα Ὑόρκῃ θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἐπισκοπαλιανῆς Ἐκκλησίας ἐτίμησε προσφάτως (19 Μαΐου) τὸν Μητροπολίτην Ρεθύμνης (Ἐκκλησία τῆς Κρήτης) κ. Τίτον διὰ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Θεολογίας.

Προαιρετικὸν τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα:

Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τῶν διορθοδόξων σχέσεων σεβ. Μητροπολίτης Παρθένιος προέτρεψε τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ "ἐλαστικόν" τρόπον εἰς τὰ σχέδια τοῦ ἐλληνικοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ θρησκευμάτων νὰ μετατρέψῃ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ ὑποχρεωτικοῦ εἰς προαιρετικόν. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, εἶπεν, εἶναι ἡ τελευταία τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία διατηρεῖ ἀκόμη τὰ προνόμια μιᾶς ἐπισήμου κρατικῆς ἐκκλησίας - μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ὑποχρεωτικὸν τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν -, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς, ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἔχει λάβει τὴν μορφήν κοινωνίας ἐλευθέρων ὁμολογιῶν τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως.

Ὁρθόδοξον θεολογικόν περιοδικόν διά τόν διάλογον Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν.

Τό ἐν Ἑλλάδι ἐκδιδόμενον θρησκευτικόν περιοδικόν "Ὁ Σωτήρ", ὄργανον τῆς ὁμωνύμου χριστιανικῆς ὀργανώσεως, τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ διαπρεπής ὀρθόδοξος θεολόγος καί τέως καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Τρεμπέλας, ἀφιερώνει τό κύριον ἄρθρον τοῦ ὑπ'ἀριθ. 738 τεύχους αὐτοῦ (23 Ἰουνίου 1976) εἰς τήν ἐπικειμένην ἑναρξιν ἐπισήμου θεολογικοῦ διαλόγου μεταξύ Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν, τήν ὁποίαν ἀνήγγειλε τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον. Τό γεγονός τοῦτο σημαίνει, κατά τόν ἀρθρογράφον, ὅτι ὄχι μόνον τίθεται ζήτημα διαλόγου μέ τήν ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ'ὅτι ἀρχίζομεν ἤδη νά ἐργαζώμεθα ἐπισήμως διά συζητήσεις θεολογικάς, αἱ ὁποῖαι ἴσως καταλήξουν εἰς συμπεράσματα εὐνοοῦντα τήν ἔνωσιν Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν. "Τοῦτο", παρατηρεῖ ὁ ἀρθρογράφος, "πρέπει νά ἀποτελεῖ πόθον παντός Χριστιανοῦ καί προσευχῆν, τήν ὁποίαν πάντοτε πρέπει νά ἀναπέμπωμεν οἱ πιστοί πρός τόν Ἀρχηγόν τῆς Ἐκκλησίας, τόν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν".

Ἐν τούτοις, συνεχίζει, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς σοβαρότητος τοῦ ζητήματος θά πρέπει, κατ'ἀρχήν, νά λαμβάνουν γνῶσιν τῶν διαφόρων γνωμῶν, συζητήσεων καί ἐξελίξεων αὐτοῦ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ὄχι δέ μόνον τά μέλη τῆς ὀρισθείσης Ἐπιτροπῆς ἢ οἱ Ἀρχιερεῖς καί οἱ κληρικοί, ὁλόκληρον δηλ. τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἐφ'ὅσον ὅλοι οἱ πιστοί εἶναι οἱ θεματοφύλακες τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης τῆς πίστεώς των. Ὡς πρός τό πρόβλημα τῆς οὐνίας ὁ ἀρθρογράφος, παρατηρεῖ ὅτι τό ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐμπόδιον, μέγα εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἰδίως μετά τόν πρόσφατον διορισμόν νέου οὐνίτου ἐπισκόπου εἰς Ἀθήνας.

Αἱ δυσχερεῖς ἡμέραι τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τήν Ἀλβανίαν.

Εἰς τὰς 6 Ἰουλίου ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας ὑπό ὀμαλᾶς συνθήκας θά ἐώρταζε τά 50 ἔτη ἀπό τῆς ἰδρύσεώς της. Κατά τήν ἀνακήρυσιν, πράγματι, τῆς Ἀλβανίας εἰς

ἐλεύθερον κράτος μετὰ τόν Α' Βαλκανικόν Πόλεμον, ἐκ τοῦ 1 ἑκατομμ. κατοίκων τῆς τό 1/4 ἦτοι αἱ 250.000, ἦσαν Ὀρθόδοξοι, ἡ δέ Κυβέρνησις τῶν Τιράνων ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς νά ὀργανωθοῦν ὑπό τήν μορφήν ἰδίας Ἐκκλησίας συναπαρτιζομένης ἐκ τῶν ἑλληνοφώνων καί ἀλβανοφώνων Ἐπισκόπων. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἀνεκηρύχθη Αὐτοκέφαλος τό ἔτος 1937 ἐπί Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βενιαμίν Α'. Ἐνῶ, ἐν τούτοις, μετὰ τόν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον ὅλαι αἱ βαλκανικαί χῶραι, αἱ ὁποῖαι ὀργανώθησαν κατὰ τό σοσιαλιστικόν σύστημα διετήρησαν τήν αὐτονομίαν των ἐναντι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ὁ ἐκλεγείς τό 1966 νέος ἀρχηγός τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος Δαμιανός Κονονέσης δέν ἠδυνήθη νά ἀσκήσῃ ἐπί μακρόν τά καθήκοντά του, δεδομένου ὅτι ἡ 5η Γενική Συνέλευσις τοῦ ἀλβανικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἐκήρυξε κατὰ τό ἔτος 1967 τήν στροφήν πρὸς τόν Κομμουνιστικὴν Κίναν καί κατήργησε τά δικαιώματα τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας, τά ὁποῖα εἶχον εἰς αὐτήν ἀναγνωρισθῆ τό 1950. Ἐκτοτε ἡ Ἐκκλησία εὐρέθη ὑπό διωγμῶν, ἡ θεία λατρεία ἀπηγορεύθη, ὁ δέ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμιανός ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακάς τό 1973. Τήν ἐν κρυπτῷ, ἐν τούτοις, ἐπιβίωσιν τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας ("Ἐκκλησία κατακομβῶν") ὡμολόγησεν ἐμμέσως προσηφάτως ἡ ἐπίσημος ἑφημερίς τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους.

Σύντομα Νέα

- Μεταξύ 6 καί 10 Σεπτεμβρίου 1976 θά λάβῃ χώραν εἰς τό μοναστήριον τοῦ Νεάμ ἐν Μολδαυίᾳ, ὀργανούμενον ὑπό τῆς παγκοσμίου Ὀμοσπονδίας Ὀρθοδόξου Νεολαίας "Σύνδεσμος" ἀπό κοινοῦ μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, συνέδριον ἔχον ὡς θέμα τό ὀρθόδοξον βίωμα μιᾶς χριστιανικῆς παιδείας καί τὰς ἐπιπτώσεις αὐτοῦ ἐπί τῆς πρακτικῆς ζωῆς.

- Τήν 19 Ἰουνίου συνήλθεν εἰς Βρυξέλλας ἡ Γεν. Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀδελφότητος Βελγίου καί ἐψήφισεν ὁμοφώνως Σύνταγμα ὀρίζον τά τῆς φύσεως καί τῶν σκοπῶν τοῦ κινήματος, ἦτοι τήν συνεργασίαν ὅλων τῶν ἐν Βελγίῳ ὀρθοδόξων κοινοτήτων χάριν τῆς κοινῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τήν ὀρθόδοξον

πίστιν, τῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν μέσῳ τοῦ συγχρόνου κόσμου.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ

Ὁ Νικόλαος Μπερντιάγιεφ καί ἡ χριστιανική θεώρησις τοῦ Σοσιαλισμοῦ.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει συχνά κατηγορηθῆ, ἰδίως κατά τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτι δέν ἔχει λάβει μίαν ἀρκετά σαφή καί εὐθαροσῆ στάσιν ἐναντι τῶν πολιτικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τήν ἐποχήν μας. Ἡ κατηγορία αὕτη ἔχει κατά τοῦτο ἕνα πυρῆνα ἀληθείας, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία, ζῶσα εἰς τήν λειτουργικὴν τῆς ζωῆν τό ἐσχατολογικόν βίωμα τῆς Παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἀντλεῖ ἀπό τήν ἰδίαν τήν οὐσίαν τῆς μίαν γαλήνην καί μίαν ὑπερβατικότητα, αἱ ὁποῖαι τήν ὑψώνουν ὑπεράνω τοῦ σάλου τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορικότητος. Ἀφ' ἑτέρου, ἕνα ἱστορικόν παρελθόν εἰς ὄλους γνωστόν - ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς κυριάρχου θρησκείας εἰς τήν Ἀνατολήν ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου καί Θεοδοσίου - συνέδεσε τήν Ὁρθοδοξίαν πρός μίαν πολιτικὴν πραγματικότητα, τήν ὁποῖαν αὕτην ἀπό τῆς πρώτης στιγμῆς ἀπεδέχθη καί τήν ὁποῖαν δέν ἦτο διατεθημένη νά ἀποκηρύξῃ χάριν ἐπαναστατικῶν κινήσεων ξένων πρός τήν παράδοσίν τῆς. Καί τοῦτο, διότι ἡ παράδοσις αὕτη εἶχε διαμορφωθῆ συμφώνως πρός τὰ ἱστορικά δεδομένα τῆς βυζαντινῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἐννοια τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, προῖόν τῶν οικονομικῶν καί κοινωνικῶν συνθηκῶν τῶν νεωτέρων χρόνων εἰς τήν Δύσιν, δέν ἦτο εὐκολόν νά ἀντιμετωπισθῆ - καί πολύ περισσότερο νά ἀφομοιωθῆ - ἀπό τήν θρησκευτικὴν συνείδησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δέν θά πρέπει ἴσως νά περᾶσῃ ἀπαρατήρητος ἡ ἐπανεκδοσις ἐνός κειμένου τοῦ διασήμου Ρώσου φιλοσόφου τῆς Διασπορᾶς Νικολάου Μπερντιάγιεφ ὑπό τόν τίτλον : "Χριστιανισμός, μαρξισμός: χριστιανική ἀντίληψις καί μαρξιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας", τό ὁποῖον ἐκδοθέν τό πρῶτον τό 1935 ὡς πολυγραφημένον τεῦχος, ἐδημοσιεύθη καί πάλιν προσφάτως, εἰς τὰς ἐκδόσεις Le Centurion (Paris, 1975, σελ. 99), ὑπό τοῦ L. Gagnebin. Ὁ ἐκδότης συνᾶδευσε τό κείμενον μέ ἕνα πολίτιμον βιβλιογραφικόν σημεῖωμα ὅπου παρουσιάζει καί σχολιάζει, μέ τήν εὐκαιρίαν αὕτην, ὅλα τὰ συγγράμματα τοῦ Μπερντιάγιεφ εἰς τήν γαλλικὴν. Ἡ σημασία τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Ρώσου φιλοσόφου εἶναι πολλαπλῆ: πρῶτον διότι προέρχεται ἀπό ἕνα ὀρθόδοξον χριστιανόν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε συγχρόνως καί ἕνας κοινωνικός ἐπαναστάτης διαψεύδων οὕτω διὰ τοῦ παραδείγματός του τήν κατηγορίαν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἀποθαρρύνει τήν ἐνεργόν καί ὑπεύθυνον κοινωνικὴν δράσιν: χριστιανός βαθύτατα ριζωμένος εἰς τήν ὀρθόδοξον παράδοσιν τῆς πατρίδος του, ὁ Μπερντιάγιεφ ὑπῆρξε, πρό τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1917,

ένεργόν στέλεχος του σοσιαλιστικού κινήματος εις τήν Ρωσίαν μέχρις οτου άπεμακρύνθη έξ αύτης τό 1922 λόγω τής διαφωνίας του προς τήν τροπήν, τήν όποίαν τό κίνημα τουτο τελικώς έλαβε. Δεύτερον, διότι τό βιβλίον αυτό, συνοψίζον καί άνακεφαλαιώνον άπόψεις τάς όποιάς ό συγγραφεύς του ειχεν άναπτύξει καί εις άλλας μελέτας του (Προβλήματα του κομμουνισμού, 1933, Χριστιανισμός καί κοινωνική πραγματικότητα, 1934, Αί πηγαί καί τό νόημα του ρωσικού κομμουνισμού, 1935), δίδει μίαν συνεπή έσωτερικώς καί εις γλαφυρόν ύφος διατυπωμένην θεωρίαν ώς προς τό άκανθώδες πρόβλημα τών σχέσεων του Χριστιανισμού καί του κοινωνικού προβλήματος, ή όποία - άσχέτως του άν τήν άσπασθῆ κανείς ή όχι - δέν είναι δυνατόν παρά νά προκαλέση τόν σεβασμόν καί τήν εκτίμησιν. Τρίτον δέ, τέλος, διότι τό κείμενον αυτό του Μπερντιάγιεφ, φιλοσόφου όρθοδόξου, προεκάλεσε τόσον θετικάς εις τό σύνολόν των, κριτικάς καί έθεωρήθη μία τόσον σημαντική, επίκαιρος, χωρίς προκαταλήψεις δέ, άνάλυσις του κοινωνικού προβλήματος, ώστε, έξ αύτου καί μόνον του γεγονότος, νά έπαναφέρη εις τό προσκήνιον όλόκληρον τήν στάσιν τής 'Ορθοδοξίας έναντι του αίτήματος τής έποχής μας διά κοινωνικήν δικαιοσύνην καί πολιτικήν χειραφέτησιν.

Παραθέτομεν ώς εκ τούτου τά κύρια σημεία μιās άναλύσεως του έργου του ρώσου φιλοσόφου, τήν όποίαν έπεχείρησεν ό κ. Eric Fuchs εις τήν "Έφημερίδα τής Γενεύης" τής 19ης 'Ιουνίου.

"Εις τήν σημερινήν διαμάχην περί τών σχέσεων πίστewς καί πολιτικής", παρατηρεί ό κ. Fuchs, "ή άνάλυσις του Μπερντιάγιεφ θά ήδύνατο νά είναι πολύ χρήσιμος, διότι δέν προέρχεται από ένα ιδεολογικόν "a priori", εις τό όνομα του όποιου ό μόν μαρξισμός νά θεωρηται καθ' έαυτόν κακός ή καλός, ή δέ άκολουθούσα άνάλυσις νά μή έχη άλλην χρησιμότητα παρά εις τό νά άποδείξη τήν διεστραμμένην ούσίαν του ή τήν χριστιανικήν του αξίαν". 'Ο Μπερντιάγιεφ έπίστευεν ότι ή σωτηρία τής συγχρόνου μας ανθρωπότητας θά έξαρτηθῆ από τήν συμφιλίωσιν του σοσιαλισμού καί του χριστιανισμού, προσεπάθησε δέ νά πείση τούς όμοδόξους του χριστιανούς ότι άνήκει εις τό πνευμα τής θρησκείας των ή άπόρριψις ενός κεφαλαιοκρατικού συστήματος χωρίς όρια καί ανθρωπιστικούς φραγμούς. Βεβαίως όμως, τό κύριον σημείον μιās τοιαύτης συμφιλίωσης είναι, κατά τόν Μπερντιάγιεφ, ή διατήρησις του σεβασμού προς τήν ανθρωπίνην προσωπικότητα, πράγμα τό όποιον, κατά τήν γνώμην του, είναι δυνατόν μόνον έφ' όσον αναγνωρίζεται ή πνευματική καί θρησκευτική της διάστασις. 'Εφ' όσον ή διάστασις αυτή δέν γίνεται σεβαστή καί ό ανθρωπος θεωρείται απλώς ώς ένα όργανον, ένα εργαλείον, εις τήν υπηρεσίαν ενός κοινωνικού συνόλου, χάνεται τό πολυτιμότερον εις τήν ανθρωπίνην ύπόστασιν, ό σκοπός ή τό τέλος, αυτό δηλ. άκριβώς τό όποιον δίδει ένα νόημα εις τήν ζωήν.

Εις τό σημείον τουτο ό Μπερντιάγιεφ τάσσεται έναντίον κάθε μορφής ύλισμού, είτε προερχομένου από τό οικονομικόν σύστημα τής κεφαλαιοκρατίας είτε καί από τήν θεωρίαν του Μαρξ. Τό ότι ή πνευματικότητα του ανθρώπου άξαρτάται από τήν οικονομίαν καί

τάς κοινωνικάς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι τήν διαμορφώνουν, τοῦτο ὁ Μπερντιάγιεφ δέν τό ἀρνεῖται· τό θεωρεῖ ὅμως ὡς ἓνα κίνδυνον, διότι ἡ ὑποταγή τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πλέον πολυτίμου στοιχείου τῆς οὐσίας του, τῆς πνευματικότητός του, ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τήν οἰκονομικήν καί κοινωνικήν ἀναγκαιότητα, σβύνουν ἀπό τήν ψυχήν του τό σπουδαιότερον κίνητρόν της, τόν πόθον δι' ἐλευθερίαν. Ἔτσι ὁ ἀνθρωπος μένει τελικῶς ἀσυμφιλίωτος μέ τόν βαθύτερον ἑαυτόν του καί, συνεπῶς, ἀλλοτριωμένος. "Ὁ Μάρξ ἔχει δίκαιον ὅταν τοποθετῆ εἰς τήν βάσιν τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι τόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνωμένου μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, δηλ. τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου, ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Ἀλλά ἐφαντάσθη - δέν γνωρίζει κανεῖς διατί ἀκριβῶς - ὅτι πρόκειται, κατὰ τόν ἀγῶνα αὐτόν, διὰ μίαν ὑλιστικήν ἀντίληψιν τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι, ἀν καί αὐτός ὁ ἀγῶν, ὅπως κάθε ἀνθρωπίνη δραστηριότης, εἶναι ἓνας ἀγῶν τοῦ πνεύματος καί τά ἀποτελέσματά του ἐξαρτῶνται ἀπό τήν κατάστασιν τοῦ πνεύματος". Στηριζόμενος εἰς αὐτήν τήν ἀρχήν ὁ Μπερντιάγιεφ ἀρνεῖται νά παραδεχθῆ ὅτι ἡ πνευματικότης τοῦ ἀνθρώπου - δηλ., κατ' αὐτόν, ἡ χριστιανική πίστις του - δέν ἔχει σχέσιν πρός τήν πολιτικήν του δραστηριότητα. Ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ πίστις ἀποθνήσκει ἐφ' ὅσον δέν πραγματοποιεῖται, δέν εὐρίσκει διέξοδον, εἰς μίαν πολιτικήν δρᾶσιν διὰ τήν κοινωνικήν δικαιοσύνην. Τό νά ἀρνηθῆ κανεῖς τήν σχέσιν αὐτήν πίστεως καί πολιτικῆς σημαίνει ὅτι ἐγκαταλείπει τήν πολιτικήν εἰς τάς χεῖρας τῶν κυνικῶν καί τῶν τυράννων. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως τό νά ταυτίζη κανεῖς τελείως τήν πολιτικήν μέ τήν πίστιν, νά κάμη δηλ. κανεῖς τήν πίστιν ὄργανον μιᾶς συγκεκριμένης ἰδεολογίας, σημαίνει ὅτι καθιστᾷ τόν Χριστιανισμόν ὄργανον καί ἐξάρτημα μιᾶς ἱστορικῆς σχετικότητος μέ κίνδυνον νά χαθῆ τό Εὐαγγέλιον, τό ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ πλέον ὀξεῖα κριτική κάθε ἰδεολογίας.

Εἶναι, βεβαίως, δυνατόν, τάς ἀπόψεις αὐτάς τοῦ Ρώσου φιλοσόφου νά ἀποδεχθῆ ἢ καί νά ἀποκρούσῃ κανεῖς. Γεγονός παραμένει ὅτι δι' αὐτῶν ἀποδεικνύεται πόσον κοντά εἰς τά φλέγοντα προβλήματα τοῦ καιροῦ μας - πόσον ρεαλιστικά κοντά - εἶναι δυνατόν νά εὐρεθῆ ἡ Ὁρθοδοξία. Θά ἡδύνατο μάλιστα νά ὑποστηρίξῃ κανεῖς ὅτι ἡ γαλήνη, ἡ ὁποία ἀναβλύζει ἀπό τήν ἐνατένησιν τοῦ ὑπερκοσμίου, δίδει εἰς ἀνθρώπους ἀνδρωθέντας εἰς τό κλίμα της τήν νηφαλιότητα, ἡ ὁποία, ἐν μέσῳ τῆς ταραχῆς τῶν καιρῶν, κατορθώνει νά διακρίνῃ τό ἀπόλυτον εἰς τόν ἀνθρωπον, καταξιώνουσα τόν ἀγῶνα του, μέ ὅλην τήν ἱστορικήν του σχετικότητα, ὑπό τό φῶς τοῦ αἰωνίου.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 393.- AUBINEAU (M.): Le cod. Dublin, Trinity Coll. 185. Textes de Christophe d'Alexandrie, d'Ephrem et de Chrysostome. "Le Muséon" 88(1975)113-123.
- 394.- IDEM : Une homélie grecque inédite "Sur tous les Martyrs" attribuée à Jean Chrysostome (BHG 1191e). FF (=Forma futuri. Studi in onore...M. Pellegrino (Torino: Erasmo, 1975)), p.614-632.
- 395.- BAJAU (Ἰωάννου, Πρεσβ.): Τό κήρυγμα, μέσον διαδόσεως καί διατηρήσεως τῆς ὀρθῆς πίστεως εἰς τό παρελθόν καί σήμερον. Mitr Olt (=Mitropolia Olteniei) XXVII, 1-2(1975)48-58 (ρουμανιστί).
- 396.- BALANA (Γεωργίου, Πρεσβ.): Ἡ πρώτη Ἐπιστολή Ἰωάννου. Εὐχόλιον εἰς κεφ. α'5-10. Αὐτόθι, σσ.59-69 (ρουμανιστί).
- 397.- BERKI (F.): A magyar orthodoxia útja (Ἡ πορεία τῆς οὐγγρικής ὀρθοδοξίας). "Theologiai Szemle" 17(1975)107-110 (οὐγγρῆστί).
- 398.- BIRKFELLNER (G.): Gregorius I. der Grosse und die Slawischen „Paterika". "Slovo" (Zagreb) 24(1974)(1975)125-133.
- 399.- BOURDEAUX (Michael): Aida of Leningrad. The Story of Aida Skripnikova. London/Oxford: Mowbrays, 1976, 122 pp.
- 400.- CAVALLO (G.): Γράμματα Ἀλεξανδρινά. JÖB (Jahrb. österr. Byz.) 24(1975)23-54.
- 401.- DESBY (F.H.): The modes and tuning in Neo-Byzantine chant. (Diss.) Ann Arbor (Mich.): Univ. Microfilms, 1975, X + 403p., illus.
- 402.- DOLAKI'IDZE (M.): Ilarion K'art'velis chovrebis dzveli reak'ciebi (Ἀρχαῖα χειρόγραφα περιέχοντα τὸν βίον Ἰλαρίωνος τοῦ Ἰβηρίτου). Τυφλίς 1974, 180 σσ. (δακτυλογραφημένον, γεωργιστί).
- 403.- DONNINI (M.): Andreae Cretensi vulgo adscripta homilia "In silentium s. Zachariae" (Par. graec. 304). Aug (Augustinianum) 15(1975)201-211.
- 404.- FARELLA (V.): Note sul monastero italo-greco di San Vito del Pizzo (Taranto). "Cenacolo" 4(1974)(1975)31-44,6 illus.
- 405.- FERNANDEZ MARCOS (N.): Los Thaumata de Sofronio. Contribución al estudio de la Incubatio cristiana. (Consejo Sup. de investigaciones. Manuales y Anejos de Emerita, 31.) Madrid: Instituto Antonio Nebrija, 1975, XXVI + 409 p.
- 406.- FORSYTH (G.H.) - WEITZMANN (K.) - ŠEVČENKO (I.) - ANDEREGG (F.): The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai. The Church and Fortress of Justinian. Ann Arbor (Mich.): Univ. of Michigan Press (1974), 2 + 30 pp., 198 illus. (some in color).

- 407.- GANEA (Ἰωάσαφ): Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Ναζιανζηνός ὡς κήρυξ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίου. *Mitr Olt XXVII*, 1-2(1975)17-22 (ρουμανιστί).
- 408.- GEERARD (M.): *Clavis Patrum Graecorum. II: ab Athanasio ad Chrysostomum.* (Corpus Christianorum.) Turnhout (Βελγίου) Brepols 1974, XXII + 686 p.
- 409.- (ΑΓ.) ΓΕΡΜΑΝΟΥ Α' ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ : Ἑρμηνεία τῆς Θ. Λειτουργίας (Β', Γ'). Παρουσιάσις καὶ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ π. Νικ. ΠΕΤΡΕΣΚΟΥ, Καθηγητοῦ. *Mitr Olt XXVII*, 1-2(1975)75-80 (ρουμανιστί).
- 410.- GERO (S.): *Hypatius of Ephesus on the Cult of Images. Christianity, Judaism and other Greco-Roman Cults. Studies for M. Smith II* (Leiden: Brill, 1975)203-216.
- 411.- GEROSTERGIOS (A.N.): *The religious policy of Justinian I and his religious beliefs.* (Diss.) Ann Arbor (Mich.): Univ. Microfilms, 1975, VI + 567 p., xerocopy.
- 412.- GRANT (R.): *Eusebius and his lives of Origen.* FF, p.635-649.
- 413.- GREGOR VON NAZIANZ : *De vita sua. Einleitung, Text, Übersetzung, Kommentar.* Hrsg., eingeleitet und erklärt von Ch. JUNGCK. (Wissenschaft. Komment. zu griech. u. lat. Schriftstellern.) Heidelberg: Winter, 1974, 239 S.
- 414.- GRIBOMONT (J.): *Documents sur les origines de l'Eglise maronite.* "Parole de l'Orient" 5(1974)95-132.
- 415.- HAMM (J.): *Das Paterikon bei den Kroaten.* "Slovo" 24(1974) (1975)189-201 (σερβιστί μετά περιλήψεως γερμανιστί).
- 416.- HANNICK (Chr.): *Die griechische Überlieferung der Dialogi des Papstes Gregorius und ihre Verbreitung bei den Slawen im Mittelalter.* Ibid., S. 41-57.
- 417.- HAYES (W.M.): *Greek Recentiores, (Ps.-) Basil Adversus Eunomium IV-V.* "Essays in Honour of A. Ch. Pegis" (Leiden: Brill, 1974)330-377.
- 418.- ICA (Ἰωάννου Ι.): Ἡ Ἱερωσύνη κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοξιν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία καὶ ἡ κανονικὴ ἀρχή. *Mitr Olt XXVII*, 1-2(1975)6-16 (ρουμανιστί).
- 419.- JOVANOVIĆ (B.): *Pečki Paterik (Πατερικὸν ἐκ Πεκίου).* "Slovo" 24(1974) (1975)139-188 (σερβιστί μετά περιλήψεως ρωσιστί).
- 420.- KAHLE (W.): *Die erforschung der orthodoxen Kirchen und der Kirchen des Ostens (VIII.).* "Theol. Rundschau" 40(1975) 262-282.
- 421.- ΚΑΚΟΥΔΙΔΗ (Χρυσ.Ν., Ἄρχιμ.): *Νομοκανονικὴ θεώρησις τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας.* Βέροια 1976, 35 σσ.
- 422.- KUHN (K.H.): *Three further fragments of a panegyric on John the Baptist attributed to Theodosius, archbishop of Alexandria.* "Le Muséon" 88(1975)103-112.

- 423.- LAFONTAINE (G.): Un nouveau remaniement grec de la vie de saint Grégoire l'Illuminateur (Cod. Athon. Philoth.9). Ibid. p.125-152.
- 424.- LAFONTAINE-DOSOGNE (Jacqueline): Iconography of the Cycle of the "Infancy of Christ. "The Kariye Djami" (Princeton Univ. Press) 4(1975)195-241.
- 425.- MAREŠ (F.M.): S. Gregorii Magni Dialogorum libri IV. - "Die Bücher der Väter" der Vita Methodii. "Slovo" 24(1974)(1975) 17-39.
- 426.- MATHEW (G.): The aesthetic theories of Gregory of Nyssa. Studies in Memory of David Talbot Rice" (Edinburgh: Univ. Press, 1975)217-222.
- 427.- MAZILESCU (Γρηγ.): Δικαιοσύνη, ἐπιτίμησις, δικαιολογία (ἀπολογία) εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Mitr Olt XXVII, 1-2(1975)23-34 (ρουμανιστί).
- 428.- MEDVEDEV (I.P.): Mistra. Očerki istorii i kulturey pozdnevizantijskogo goroda (Ἱστορικά καὶ πολιτιστικά δοκίμια περὶ τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου τοῦ Μυστρά). Leningrad: Akademiya nauk SSSR, Institut istorii, 1973, 161 (3) p.
- 429.- MICLE (Βενιαμίν, Ἱερομονάχου): Τὸ κήρυγμα τοῦ θείου Λόγου ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ δόγματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Mitr Olt XXVII, 1-2(1975)35-47 (ρουμανιστί).
- 430.- MORAN (N.K.): The Ordinary Chants of the Byzantine Mass, I. II. (Hamburger Beiträge zur Musikwissenschaft, 12.) Hamburg: Verlag der Musikalienhandlung K.D. Wagner, 1975, 199 S., 215 S., 22 Facs.
- 431.- MORESCHINI (Cl.): L'opere e la personalità dell'imperatore Giuliano nelle due "Invectivae" di Gregorio Nazianzeno. FF, p.416-430.
- 432.- MOSKHOS (M.): Romanos' Hymn on the Sacrifice of Abraham: A Discussion of the Sources and a Translation. "Byzantion" 44(1974)310-328.
- 433.- MÜHLENBERG (E.): Psalmenkommentare aus der Katenenüberlieferung, Bd. I. (Patristische Texte und Studien, 15.) Berlin/New York: de Gruyter, 1975, XXXIII + 375 S.
- 434.- MURPHY (F.-X.) - SHERWOOD (P.) (traduit de l'anglais par G. DUMEIGE, H. BLAIZATET et J. THEVENET): Constantinople II et Constantinople III. (Hist. Conc. Oecum., 3.) Paris: Ed. de l'Orante, 1974, 358 p.
- 435.- NEDELJKOVIĆ (O.): The Problem of Typology of the Slavic Paterika. "Slovo" 24(1974)(1975)7-16 (σερβιστί μετά περιλήψεως ἀγγλιστί).
- 436.- NICHOLAS I, PATRIARCH OF CONSTANTINOPLE : Letters. Greek Text and English Translation by R.J.H. JENKINS and L.G. WESTERINK. (Corp. Font. Hist. Byz., vol. 6 = Dumbarton Oaks Texts, II.) Washington (D.C.): Dumbarton Oaks Center for Byz. Stud. 1973 (1975), XXXVII + 631 pp.

- 437.- ORLANDI (T.): Sull'Apologia secunda (contra Arianos) di Atanasio di Alessandria. Aug 15 (1975) 49-79.
- 438.- IDEM : Recherche su una storia ecclesiastica alessandrina del IV sec. "Vetera christianorum" 11 (1974) 269-312.
- 439.- PAPANDREOU (Damaskinos, Mgr): Die Verfügbarkeit gegenüber dem Heiligen Geist und die Treue zum Ursprung nach der Lehre der griechischen Kirchenväter. Freib. Ztschr. f. Philos. u. Theol. 22 (1975) 234-253.
- 440.- PRESCURE (Βασιλείου): Ἀπόψεις τοῦ ἡθικοῦ χριστιανικοῦ βίου. Mitr Olt XXVII, 1-2 (1975) 86-94 (ρουμανιστί).
- 441.- QUACQUARELLI (A.): Note sugli ideali patristici delle piante di edifici di culto. FF, p. 1125-1137.
- 442.- RILEY (H.M.): Christian initiation. A comparative study of the interpretation of the baptismal liturgy in the mystical writings of Cyril of Jerusalem, John Chrysostom, Theodore of Mopsuestia and Ambrose of Milan. (Studies in Christian Antiquity, 17.) Washington (D.C.): Cath. Univ. Press, 1974, XXXIII + 481 pp.
- 443.- RUPPERT (F.): Arbeit und geistliches Leben im pachomianischen Mönchtum. OS (Ostkirchl. Stud.) 24 (1975) 3-14.
- 444.- SANSPEUR (C.): Trois sources byzantines de l'Histoire des Arméniens de Lazar de Pharpi. "Byzantion" 44 (1974) 440-448.
- 445.- SCHÄUBLIN (Chr.): Untersuchungen zu Methode und Herkunft der antiochenischen Exegese. (Theophaneia, 23.) Köln/Bonn: Hanstein, 1974, 179 S.
- 446.- SCHULTZE (B.): Die Papstakklamationen auf den 4. und 6. Ökumenischen Konzil und Vladimir Soloviev. OCP 41 (1975) 211-225.
- 447.- ΣΤΑΘΗ (Γρ. Θ.): Τά χειρόγραφα βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἅγιον Ὄρος. Les manuscrits de musique byzantine. Mont Athos. Catalogue descriptif des mss. de musique byzantine conservés dans les bibliothèques des monastères et des scètes du Mont Athos. Vol. I. Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζ. Μουσικολογίας, 1975, 723 σσ., πίνακες.
- 448.- STRYCKER (E. de): Suggestions pratiques pour la collation des manuscrits d'un texte hagiographique grec à tradition riche. Corona Gratiarum. Miscellanea E. Dekkers oblata II = Instrumenta Patristica 11 (Brugge/den Haag: M. Nijhoff, 1975) 345-366.
- 449.- SZABEV (T.): A bolgár orthodox egyháztörténelmi (Ἡ Βουλγαρική Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.) "Theologiai Szemle" 17 (1975) 95-97 (ουγγριστί).
- 450.- TRISOGLIO (F.): La poesia della Trinità nell'opere letteraria di Gregorio Nazianzeno. FF, p. 712-740.
- 451.- IDEM : San Gregorio de Nazianzo in un quarantennio di studi (1925-1965). "Rivista Lasalliana" 40 (1973).